

سرمقاله

مروری بر علل و پیامدهای کسری بودجه سنگین در اقتصاد ایران

ادامه از صفحه یک...خوشبینانه است و در سناریو بدبینانه ممکن است کسری بودجه به بیش از ۵۰۰٫۵ همت (هزار میلیارد تومان) برسد. این یادداشت به بررسی علل، آثار و تبعات این کسری بودجه عظیم و همچنین پیامدهای آن بر اقتصاد کلان کشور می‌پردازد. از پیش مشخص بود که کسری بودجه در سال ۱۴۰۴ افزایش قابل توجهی خواهد داشت. دلیل اصلی این امر، سیاست‌های نادرست در تهیه و تنظیم بودجه است که در طرف درآمد و هزینه‌های دولت به صورت نامتعادل و غیرواقعی انجام می‌شود. درآمدها اغلب خوشبینانه و غیرواقعی برآورد می‌شوند؛ یعنی دولت و مجلس پیش‌بینی می‌کنند که درآمدهای نفتی، مالیاتی و واگذاری درآیی‌هایش از واقعیت اقتصادی کشور باشد. در طرف دیگر، هزینه‌ها به طور کلی کمر برآوردی می‌شوند و با در طول سال به دلایل مختلف و غیرمترقبه افزایش پیدا می‌کنند. در سال ۱۴۰۴، دولت با هزینه‌های غیرمترقبه‌ای همچون هزینه‌های مرتبط با دوره ۱۲ روزه جنگ مواجه شد که بار مالی سنگینی بر بودجه تحمیل کرد. همچنین، تشدید تحریم‌ها باعث کاهش چشمگیر درآمدهای نفتی شده و از طرفی ناترازی‌های اقتصادی متعدد باعث کاهش درآمدهای مالیاتی و سایر درآمدهای دولت شده است. در چنین شرایطی، هزینه‌ها واقعی و حتی افزایشی است اما درآمدها غیرواقعی برآورد می‌شود. این عدم تعادل باعث تشدید کسری بودجه می‌شود. یکی از مشکلات اساسی اقتصاد ایران، ناترازی‌های متعدد است که در حوزه‌های مختلف مانند بودجه، بانک‌ها، صندوق‌های بانزنسنگی، انرژی و آب وجود دارد. این ناترازی‌ها، به معنای عدم تطابق منابع و مصارف در بخش‌های مختلف است و باعث فشار مضاعف بر بودجه دولت می‌شود. به عنوان نمونه، در حوزه نفت، درآمدها به دلیل تشدید تحریم‌ها و کاهش صادرات نفت کاهش یافته‌است، اما در بودجه همچنان درآمدهای نفتی به صورت خوشبینانه برآورد می‌شود. این تناقض، دولت را با کسری بودجه مواجه می‌کند. همچنین، ناترازی‌های بانکی باعث می‌شود که بانک‌ها توان کمتری در حمایت از دولت داشته باشند و تمایل کمتری برای خرید اوراق بدهی دولت داشته باشند. دولت به طور معمول از ابزار اوراق بدهی برای پوشش کسری بودجه استفاده می‌کند. با این حال، در شرایط فعلی اقتصاد ایران، این ابزار با محدودیت‌های جدی مواجه است. بازار سرمایه کشتش لازم برای خرید حجم بالایی اوراق دولت را ندارد و بانک‌ها به دلیل ناترازی‌های خود، تمایلی به ممکن است تورم در سال‌های بعد به سه رقمی (بیش از ۱۰۰ درصد) برسد. تورم سه رقمی شرایط بسیار سختی برای اقتصاد کشور ایجاد می‌کند و موجب کاهش قدرت خرید مردم، افزایش فقر و نابرابری می‌شود. از سوی دیگر، رکود اقتصادی شدیدی در کشور دیده می‌شود؛ بخش مسکن در رکودی سابقه‌ای است و بسیاری از کسب‌وکارها در حالت تعلیق و انتظار به سر می‌برند. این رکود و تورم همزمان، شرایط را برای دولت و مردم پیچیده‌تر می‌کند. کسری بودجه و ناترازی‌ها تنها چالش‌های اقتصادی کشور نیستند.

یادداشت

انطباق توافق قاهره با قانون تعلیق همکاری با آژانس

ادامه از صفحه یک...صلح‌میز کشورمان به حالت تعلیق درآمده بود و مجلس شورای اسلامی تیرماه گذشته قانونی را در این زمینه به تصویب رساند که بر اساس آن، دولت موظف است تا زمان تحقق شروط مشخص‌شده در متن مصوبه، همکاری‌های خود با آژانس را متوقف سازد. طی چند روز گذشته یعنی در اواخر هفته گذشته و اوایل هفته جاری چند دور مذاکره میان تیم‌های فنی ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در وین برگزار شد و نهایتاً با میانجی‌گری وزیر خارجه مصر، روز سه شنبه سید عباس عراقچی، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران و رافائل گروسی، مدیر کل آژانس بین‌الملل انرژی اتمی در قاهره با یکدیگر دیدار کردند تا متن نهایی شیوه‌نامه جدید همکاری‌ها را امضا کنند. همانطور که آقای عراقچی گفتند، ایشان و مدیر کل آژانس بین المللی انرژی اتمی دور نهایی مذاکرات را برای نهایی‌سازی تفاهم در خصوص نحوه اجرای تعهدات پادمانی ایران در پرتو تحولات ناشی از اقدامات غیرقانونی علیه تأسیسات هسته‌ای ایران بر گزار کردند و موفق شدند این تفاهم نامه را نهایی کنند. لازم است که گفته شود، گام‌های عملی توافق‌شده برای اجرای پادمان‌ها به طور کامل با قانون مجلس شورای اسلامی ایران که در ۴ تیرماه ۱۴۰۴ در مجلس شورای اسلامی تصویب شد، انطباق دارد و چارچوبی برای استمرار همکاری‌های بعدی ایران با آژانس است. توافق انجام‌گیری وزیر خارجه مصر، روز سه شنبه بخشی طرف مقابل برای حفظ این حقوق، همکاری با آژانس را ذیل یک چارچوب توافق‌شده حفظ می‌کند. لذا این توافق یک سازوکار عملی برای همکاری برقرار می‌کند که هم شرایط استثنائی امنیتی ایران و هم الزامات فنی آژانس را بر تازبات می‌دهد.

تازمانی که مولدسازی را اجرا نکنیم دولت همچنان با مشکل کسری بودجه مواجه خواهد شد

علیرضا زندیان، عضو کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی درباره کسری بودجه دولت گفت: مشکل اصلی، هزینه‌های جاری سنگین دولت است که فقط مربوط به این دولت نیست و در دولت‌های قبلی نیز وجود داشته است. این عضو کمیسیون اقتصادی تأکید کرد: اجرای کامل اصل ۴۴ قانون اساسی و واگذاری اقتصاد به مردم هنوز به درستی انجام نشده است. خدمات دولت به مردم با هزینه‌های بسیار بالا ارائه می‌شود و لازم است این خدمات به بخش خصوصی در حوزه‌هایی مانند کشاورزی، صنعت و خدمات واگذار شود. وی افزود: دولت باید هزینه‌ها را کاهش دهد و نقش اصلی‌اش نظارتی و کنترلی باشد، نه تصدی‌گری و بنگاه‌داری. به گفته زندیان، سیستم بانکی هم باید وظایف خود را به درستی انجام دهد و تسهیلات را به تولیدکنندگان و جامعه هدف ارائه کند، نه این که خود وارد بنگاه‌داری شود. این عضو کمیسیون اقتصادی همچنین به مشکلات تولیدکنندگان با ظرفیت‌های پایین اشاره کرد؛ به دلیل کمبود سرمایه در گردش دچار مشکل شده‌اند و تأکید کرد که با ایجاد تسهیلات مناسب، می‌توان صادرات را رونق داد و تراز تجاری را مثبت کرد. وی خاطر نشان کرد: تازمانی که دولت کوچک نشود و هزینه‌های جاری کاهش نیابد، کسری بودجه ادامه خواهد داشت.

«تجارت» راهکارهای استفاده از توان سرمایه‌گذاران داخلی برای بهبود اقتصاد را بررسی می‌کند

ظرفیت‌های مغفول بخش خصوصی

شده و ظرفیت تولید را تضعیف کند. به همین دلیل، اثر نرخ حقیقی ارز بر سرمایه‌گذاری خصوصی به طور قطعی و روشن قابل تعیین نیست و بسته به ساختار اقتصاد و میزان وابستگی به واردات کالاهای واسطه‌ای، می‌تواند نتایج متفاوتی به همراه داشته باشد. علاوه بر این، حوزه مسکن هم یکی از بخش‌های کلان اقتصادی است که نقش بسیار مهمی در قدرت اقتصادی و توسعه کشور ایفا می‌کند. بخش مسکن بیشترین سهم سرمایه‌گذاری در اقتصاد را به خود اختصاص داده و سالانه حجم زیادی از نقدینگی کشور را جذب می‌کند. در این بخش، سرمایه‌گذاری عمدتاً توسط بخش خصوصی صورت می‌گیرد و تغییرات قیمت مسکن تأثیر قابل توجهی بر میزان سرمایه‌گذاری در این حوزه دارد. افزایش قیمت مسکن در صورتی که ناشی از افزایش سودآوری واقعی باشد، موجب تشویق سرمایه‌گذاران به توسعه پروژه‌های ساختمانی می‌شود. اما اگر افزایش قیمت ناشی از رشد قیمت زمین، مصالح و سایر هزینه‌های تمام‌شده باشد، قدرت خرید خانوارها کاهش یافته و این امر می‌تواند به عنوان مانعی در برابر رشد سرمایه‌گذاری بخش خصوصی عمل کند.
مضاف بر موارد مذکور، سیاست‌های مالی دولت از جمله عوامل بسیار مهم در تعیین سطح سرمایه‌گذاری بخش خصوصی به شمار می‌رود. دولت می‌تواند از طریق قوانین و مقررات و همچنین سیاست‌های مالی، به شکل قابل توجهی بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی تأثیر بگذارد. از سوی دیگر، درآمدهای مالیاتی و هزینه‌های دولت نیز نقش مهمی در این زمینه دارند. در حوزه مالیات، دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد؛ گروهی معتقدند که مالیات‌ها سرمایه‌گذاری خصوصی را کاهش می‌دهند (برون‌رانی سرمایه)، در حالی که گروهی دیگر معتقد به تأثیر مثبت مالیات‌ها بر سرمایه‌گذاری از

کنترل ترازنامه بانک‌ها نقدینگی را امهار کرد

انحراف از منابع در ابزارهایی، چون فکتورینگ، اوراق گام، تأمین مالی زنجیره‌ای و... روی نمی‌دهد. این کارشناس مشکل، ابزارهای نوین تأمین مالی مانند فکتورینگ، اوراق گام، تأمین مالی زنجیره‌ای و... نمی‌توانند در اقتصاد معجزه کنند و این ابزارها برای

سرمایه در گردش بنگاه‌ها مفید هستند و بیشتر در تأمین مالی کوتاه‌مدت استفاده می‌شوند. وی اظهار داشت: تمام نیازهای تسهیلاتی بنگاه‌ها را نمی‌توان تنها با این ابزارها پاسخ داد و نیاز است برای تأمین تسهیلات بنگاه‌ها در

کنترل رشد مقداری ترازنامه بانک‌ها موجب شده بنگاه‌ها دچار تنگنای مالی شوند. بانک مرکزی برای حل این مشکل، ابزارهای نوین تأمین مالی مانند فکتورینگ، اوراق گام، تأمین مالی زنجیره‌ای و... را معرفی کرده تا تأمین مالی تولید محقق شود. مجاب خاطر

نشان کرد: یکی از ویژگی‌های ابزارهای نوین بانک مرکزی این است که نظارت در آنها به آسانی صورت می‌گیرد و بانک مرکزی اجازه نمی‌دهد که این منابع در غیر جای خودش و یا در بازارهای سفته‌بازی مصرف شود؛ بنابراین

یاره نقدی نباید شامل همه مردم شود مهدی طغیانی، نایب رئیس کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی، درباره حذف یارانه نقدی بر برخی دهک‌های درآمدی گفت: یارانه نقدی نباید شامل همه مردم شود و باید تنها به اقشار نیازمند اختصاص یابد. نایب رئیس کمیسیون اقتصادی تأکید کرد: یارانه باید به دهک‌های یک تا هفت تعلق گیرد و متأسفانه برخی از افراد در دهک‌های بالاتر (هشت تا ده) نیز یارانه دریافت می‌کنند که این موضوع موجب کاهش منابع برای حمایت از نیازمندان واقعی، به ویژه دهک‌های پایین‌تر، می‌شود. وی با اشاره به قانون بودجه و برنامه هفتم توسعه افزود: حذف یارانه ثروتمندان و افراد با وضعیت مالی مناسب پیش‌بینی شده و منابع حاصل از این حذف باید به افزایش یارانه دهک‌های پایین‌تر اختصاص یابد. همچنین طغیانی تأکید کرد: دهک‌های یک تا سه باید یارانه بیشتری دریافت کنند و مبلغ یارانه برای دهک‌های چهار تا هفت کمتر از این سه دهک باشد. نایب رئیس کمیسیون اقتصادی افزود: پرداخت یارانه به ۷ دهک اول جامعه ضروری است، اما اگر فردی یارانه‌اش قطع شود، باید امکان اعتراض داشته باشد. وی همچنین خاطر نشان کرد: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی شاخص‌های تعیین‌کننده افراد مشمول یارانه را مشخص کرده و بر اساس این شاخص‌ها عمل می‌شود.

گروه اقتصاد کلان: سرمایه‌گذاری بخش خصوصی به عنوان یکی از ارکان اساسی و مهم در فرآیند تولید و توسعه اقتصادی، نقش بسیار حیاتی در تحرک و پویایی اقتصاد کشورها ایفا می‌کند. به گزارش تجارت، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی نه تنها منبعی برای تأمین مالی فعالیت‌های اقتصادی مولد به شمار می‌رود، بلکه محرک قوی برای افزایش تولید، اشتغال، و توسعه فناوری‌های نوین نیز محسوب می‌شود. از این رو، شناخت دقیق کانال‌ها و عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و درک چگونگی اثرگذاری این عوامل، برای سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان اقتصادی اهمیت بسیار زیادی دارد. سرمایه‌گذاری بخش خصوصی به ویژه در کشورهای صنعتی و در حال توسعه به عنوان موتور محرک رشد تولید ناخالص داخلی شناخته می‌شود. مطالعات متعددی نشان داده‌اند که بین میزان سرمایه‌گذاری خصوصی و نرخ رشد اقتصادی ارتباطی مستقیم و مثبت وجود دارد. این ارتباط دو طرفه است؛ از یک سو، رشد تولید ناخالص داخلی، از طریق افزایش سودآوری بنگاه‌ها و ایجاد بستر مناسب برای پس‌انداز، موجب افزایش سرمایه‌گذاری می‌شود و از سوی دیگر، افزایش سرمایه‌گذاری باعث ارتقاء ظرفیت‌های تولیدی و افزایش تولید نهایی می‌گردد. افزون بر این، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی به واسطه توسعه زیرساخت‌ها، افزایش بهره‌وری و ارتقاء فناوری، به کاهش واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌های کمک می‌کند و موجب افزایش ذخایر ارزی کشورها می‌شود که خود عاملی برای تقویت رشد اقتصادی و ثبات مالی است.

عوامل کلان اقتصادی مؤثر بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی

یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین عوامل اقتصادی بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، نرخ تورم است. تورم به عنوان نمایانگر بی‌ثباتی و نوسان در اقتصاد، می‌تواند تأثیرات متنوعی بر تصمیمات سرمایه‌گذاران داشته باشد. نرخ تورم ملایم و کنترل شده معمولاً اختلال خاصی در تصمیمات سرمایه‌گذاری ایجاد نمی‌کند، بلکه ممکن است به طور موقت با افزایش نرخ سود و بازدهی بنگاه‌ها، شرایط مساعدی برای پس‌انداز و سرمایه‌گذاری فراهم آورد با این حال، در سطوح بالای تورم، نظم بازار قیمت‌ها به هم می‌ریزد و اختلالات عمده‌ای در عملکرد بنگاه‌ها به وجود می‌آید. نرخ تورم بالا نه تنها باعث کاهش انگیزه پس‌انداز می‌شود بلکه ریسک سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت را افزایش داده و زمینه‌ساز فرار سرمایه از حوزه تولید به فعالیت‌های سفته‌بازی و دلّالی می‌گردد که این امر به شدت سرمایه‌گذاری بخش خصوصی را تحت تأثیر منفی قرار می‌دهد. نرخ ارز نیز از دیگر عوامل کلیدی است که تأثیر پیچیده و گاه دوگانه‌ای بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی دارد. از یک سو، پایین بودن نرخ ارز می‌تواند هزینه‌های تولید را کاهش داده و توجیه‌پذیری طرح‌های اقتصادی را افزایش دهد؛ اما از سوی دیگر، کاهش نرخ ارز ممکن است باعث کاهش ارزش کالاهای و خدمات صادراتی

گروه اقتصاد کلان: رامین مجاب، کارشناس اقتصادی در گفتگو با خبرنگار ایبنا گفت: بخشی از تورم کشور که با آن درگیر هستیم به دلیل رشد نقدینگی در کشور است. بانک مرکزی برای اینکه رشد نقدینگی را کاهش دهد، اقدام به کنترل رشد مقدار ترازنامه بانک‌ها کرده و به عبارتی برای رشد ترازنامه بانک‌ها سقف مشخص تعیین کرد؛ بنابراین کنترل رشد مقداری ترازنامه بانک‌ها موجب شدن نرخ رشد نقدینگی کاهش یابد و با کاهش نرخ رشد نقدینگی، تورم نیز کنترل‌پذیرتر شود. این کارشناس اقتصادی بیان کرد: عامل مهم دیگر رشد نرخ تورم به افزایش نرخ ارز برای مردم است. برای کنترل بازار ارز، دولت و بانک مرکزی سیاست‌هایی را اتخاذ کرده‌اند، به عنوان نمونه واردات را کنترل کردند، یعنی ورود کالاهای غیر ضروری را به کشور منع کردند و وی عنوان کرد:

گروه اقتصاد کلان: علی حیدری کارشناس اقتصادی در گفتگو با ایسنا بیان اینکه حذف صفر از پول ملی ایران از جمله مباحثی است که سال‌ها در محافل کارشناسی مطرح بوده و اکنون با تصویب و برنامه‌ریزی اجرائی، بیش از هر زمان دیگری به مرحله تحقق نزدیک شده است، اظهار کرد:

این اقدام، اگرچه در ظاهر تغییری در ارزش واقعی دارایی‌ها و قدرت خرید ایجاد نمی‌کند، اما به باور تحلیلگران اقتصادی، گامی در جهت بازسازی و جلب اعتماد عمومی به پول ملی و اصلاح کارکردهای مبادلاتی است. وی افزود: مردم ایران سال‌هاست که در معاملات روزمره از «تومان» به جای ریال استفاده می‌کنند. در واقع، جامعه پیش از هر تصمیم رسمی، به صورت عملی صفر ریال را مبادلات حذف کرده است. اکنون

ذهنی جامعه و عرصه بین‌المللی است. به بیان دیگر، هدف اصلاح شکل پول است، نه تغییر ماهیت ارزش آن. وی افزود: این سیاست در کوتاه‌مدت و به صورت ناگهانی اجرا نخواهد شد. بر اساس برنامه‌ریزی، در سه سال اسکناس‌ها و مسکوکات جدید به تدریج جایگزین خواهند شد و واحد پولی جدید در کنار واحد قدیم مورد استفاده قرار می‌گیرد تا جامعه فرصت تطبیق پیدا کند. همچنین حذف صفر امکان ضرب مسکوکات با ارزش‌های واقعی‌تر را فراهم می‌سازد؛ اقدامی که می‌تواند جایگاه پول خرد را که سال‌هاست از چرخه خارج شده، احیا کند. حیدری گفت: با تورم سالانه ۳۰ تا ۴۰ درصدی، اقتصاددانان معتقدند حدود ۳۵ سال زمان نیاز است تا ارزش پول ملی دوباره به شرایط امروز بازگردد و صفرهای حذف‌شده دوباره نمایان شوند.

به حذف صفر از پول ملی کرده‌اند که تجربه آنها نشان می‌دهد این اصلاح در صورت همراهی با سیاست‌های تثبیت اقتصادی می‌تواند موفق باشد. نمونه‌ترکیه در دهه ۲۰۰۰ میلادی نشان داد که این اقدام نه تنها موجب تسهیل مبادلات شد، بلکه اعتماد به لیر جدید را تقویت کرد. در مقابل، در کشوری مانند زیمبابوه، به دلیل تداوم سیاست‌های نادرست و تورم افسارگسیخته، حذف صفر نتوانست معجزه‌ای ایجاد کند و حتی چندین بار تکرار شد. این کارشناس اقتصادی با اشاره به اینکه حذف صفر از ریال به معنای اقدام فوری تورم با افزایش ارزش واقعی پول ملی نیست، گفت: این اقدام بیشتر ماهیتی تسهیل‌گر دارد؛ یعنی ساده‌سازی مبادلات مالی، کاهش حجم ارقام در حسابداری، شفافیت در نظام مالی و ارتقای جایگاه اسمی پول در فضای